

těch místech pokládána, dělí-li střechy těsně k sobě stavěných domů (roz. spr. soud. dv. ze dne 12. října 1878 č. 1592, sb. »Budwinski« č. 149). Jednotlivé stavební řády stanoví podrobná ustanovení o způsobu zřízení požárních zdí, jež všeobecně požadují, aby byly stavěny ze solidního, ohnivzdorného zdiva, neměly žádných otvorů a dřevěné součásti střech byly v ně zapouštěny jen potud, aby ještě za nimi zbývalo zdiva v náležité, určitě stanovené šíři. V některých stavebních řádech je zapouštění dřevěných součástí u požární zdi vůbec zakázáno a předepsána i tloušťka požárních zdí (na př. v Korutanech § 43). Od požárních zdí liší se t. zv. štíty proti ohni, jež jsou určeny k tomu, aby se dlouhé řady souvisejících střech za příčinou zabránění rozšíření požáru od sebe oddělily. Dle jednotlivých stavebních řádů stanoveno, aby vždy na délku 30 metrů připadal jeden štít proti ohni. Štíty proti ohni musejí míti zákonem předepsanou tloušťku, oddělovati půdu po celé šíři a uzavřeny býti železnými padacími dveřmi, jež možno z obou stran lehko otevřít.

Zdravotnictví.

I. Část všeobecná.

Státní správa jest povinna v zájmu všeobecném věnovati zdravotnictví co nejbedlivější péči. Toť zásada, jež byla zachovávána již v nejstarších dobách a nejstaršími národy. Zdržování se masité potravy v horkých krajinách, odloučení malomocných, zákaz manželství mezi blízkými příbuznými, pečlivé mytí a čistění, jak bylo předepsáno v zákonnících židovských a egyptských, pečlivá výchova dětí u Lacedemonských, pořádek ve výživě a šacení, přímo obdivuhodné vodovody a výborně stavěné kloaky, zřízení obilních skladů atd. — vše tu vypočítané náleží mezi nejstarší zdravotnicko-policejní předpisy. Nová doba však vyžaduje od státní správy daleko ovšem ještě větší péči o veřejné zdravotnictví. Rychlý vzrůst mezinárodní dopravy osob i zboží a s tím spojené snadné zanesení a rozšíření morů a nákaz, značný vzrůst obyvatelstva — jak jej konstatují sčítání lidu — a s tím spojené nutné rozšiřování se velkých měst má ovšem za následek, že zdravotnictví požaduje na každé obci velké oběti. K tomu se přičinují často nedostatečně upravené poměry bydlení a výživy tříd pracovních, omezení, která si nezámožní a chudí musí ukládati ohledně bytu, tak že často nesmírně malých místností bývá používáno nepoměrně velkým počtem lidí. Ne méně důležitá jest i otázka potravní, tak že v posledním směru stát má rozšířiti svůj dohled nejen na zvířecí, nýbrž i na rostlinné potraviny. On má pozitivními předpisy, výstrahami a vhodnými poučeními zameziti, aby v obchodu a tržbě nebylo lidské zdraví poškozováno škodlivými látkami, zvláště barvivy, chemickými součástkami, žiravinami atd.; státní správa jest povinna učiniti vhodná opatření proti nemocem miasmatické a nakažlivé povahy; má vésti dohled a kontrolu nad čistěním, desinfekováním a zlepšováním jakosti vzduchu. Státní správě náleží i péče o to, aby bylo s dostatek potřebám vyhovujících zdravotnických ústavů a orgánů pohotově. V oboru veřejného zdravotnictví vyniká hlavně Anglie. Za účelem přísné kontroly zřízen v Anglii t. zv. Medical Officer of Health (ústav lékařských zdravotních úředníků); vedle toho pak byly veškeré zdravotnické záležitosti přiděleny kontrolnímu zdravotnímu úřadu, jenž vykonává vrchní správu a dohled lékařskými inspektory. Dle vzoru Anglie organisovaly pak své zdravotnictví Německo a Rakousko. Rakouské zdravotnictví dělí se ve dva odbory:

Péče o zdravotnictví, jež jest souborem veškerých zákonných ustanovení, jež jednají o zachování neb zvelebení veřejného zdravotního stavu a zdravotní policie, jež hledí potlačit a odstraniti veškeré zdraví škodlivé vlivy a tedy snaží se jim zabrániti eventuelně i donucovacími opatřeními. Stát má vrchní dohled a správu veškerého zdravotnictví v Rakousku; vedle toho jest mu ohledně zdravotnictví vykázan i zvláštní bezprostřední obor působnosti, kdežto celá určitá řada zdravotnických záležitostí připadá péči jednotlivých zemí a konečně určitá část jich i péči obce.

II. Státní péče o zdravotnictví.

Základní ustanovení obsahuje zákon ze dne 30. dubna 1870 č. 68 ř. z. o organizaci veřejné zdravotnické služby. Státní působnosti vyhrazeny jsou veškery ony práce, které týkají se následkem své zvláštní důležitosti všeobecného zdravotního stavu, zvláště pak:

1. Udržování v evidenci veškerého zdravotnického personálu a dohled nad ním v lékařském smyslu, jakož i provádění zákonů o vykonávání praxe tomuto personálu připadající;
2. vrchní dozor na všechny nemocnice, blázince, porodnice, nalezince a chudobince, na ústavy očkovací, chorobince a jiné podobné ústavy, pak na lázně a léčivé prameny a dále udílení povolení ke zřízení takovýchto ústavů;
3. provádění zákonů o nakažlivých nemocech, o endemiích, epidemiích a dobytčích morech, jakož i o karanténách a ústavech na kontumaci dobytka, pak ohledně koupě a prodeje jedů a léčiv;
4. dohled na očkování;
5. upravení a provádění zdravotnicko-policejních obdukcí;
6. dozor na ohledání zemřelých a vykonávání zákonů o pohřbívání ohledně pohřebišť, vykopávání a převezení mrtvol, pak dozor na mrchoviště a rasovny.

III. Zemskému zákonodárství jest zůstaveno ustanoviti, jakým způsobem má každá obec sama pro sebe či ve spolku s jinými zavésti opatření, jež nutna jsou dle polohy a rozsahu okrsku, jakož i dle počtu a zaměstnání obyvatel. Zemské zákony o provádění zdravotní služby vydány byly: pro Čechy ze dne 23. února 1888 č. 90 z. z. a ze dne 6. ledna 1893 č. 9 z. z., pro Moravu ze dne 10. února 1884 č. 28 z. z., a ze dne 2. února 1886 č. 12 z. z., pro Bukovinu ze dne 18. března 1888 č. 13 z. z., pro Dalmacii ze dne 27. února 1873 č. 10 z. z., pro Halič ze dne 2. února 1891 č. 17 z. z., pro Korutany ze dne 9. února 1884 č. 7 z. z., pro Krajinu ze dne 24. dubna 1888 č. 12 z. z., pro Istrii ze dne 19. března 1874 č. 8 z. z., pro Dolní Rakousy ze dne 21. prosince 1888 č. 2 z. z. z r. 1889, pro Horní Rakousy ze dne 22. září 1893 č. 35 z. z., pro Štýrsko ze dne 23. června 1892 č. 35 z. z., pro Tyroly ze dne 20. prosince 1884 č. 1 z. z. z r. 1885 a pro Vorarlberg ze dne 2. února 1888 č. 11 z. z.

IV. Péče obcí o zdravotnictví.

Citovaný zákon rozeznává ony zdravotnické záležitosti, jež má obec vykonávati ve vlastním a ony, jež má prováděti v přeneseném oboru působnosti.

1. Ve vlastním oboru působnosti náleží obci tyto funkce:

a) péče o to, aby se plnily zákony k policii zdravotní se vztahující co se týče silnic, cest, míst a niv, míst k veřejnému shromažďování určených, bytů, kanálů odvádějících nečistotu a trativodů, vod tekoucích a stojatých, též co se týče vody k pití a vody k užitku, věcí potravních, ohlédání dobytka a masa a konečně co se týče veřejných lázní;

b) péče o pohotovost nutné lékařské pomoci při onemocněních a porodech, zvláště pak povinnost opatření nutný zdravotnický personál, pokud by již dříve nebyl pohotově, počtem přiměřený množství obyvatelstva (roz. správ. s. dv. ze dne 9. listopadu 1878 č. 1777 sb. »Budwinski« 1878 čís. 357); dále i péče o poskytnutí ochrany v náhlém nebezpečení života;

c) povinnost mít v evidenci nalezence, hluchoněmé, šilence a blbce, kteří nejsou v některém veřejném ústavě, a přihlížeti k opatrování těchto osob;

d) povinnost zřizovati a chovati v dobrém stavu umrlčí komory a hřbitovy a dohlížeti k nim.

e) zdravotně policejní dohled na trhy dobytčí a průhony a

f) povinnost zřizovati a v náležitém stavu chovati mrchoviště.

2. V působnosti přenesené přísluší obcím:

a) činiti místní opatření, aby se předešlo nakažlivým nemocem a jich rozšíření a dále ubytovati a ošetřovati nemocné neštovicemi — opatření to, jehož provedení přísluší obci pobytu z ohledů policejně zdravotnických (rozhod. spr. s. dv. ze dne 10. února 1886 č. 3416, sb. »Budwinski« č. 2909);

b) přihlížeti k tomu, aby se zachovávala nařízení a předpisy o pohřbích;

c) ohledávati zemřelé;

d) účastniti se u všelikých ohlédáních a komisích, které úřad politický v okrsku obecním ve příčině policie zdravotní předsebere, zvláště přítomna býti při veřejném očkování, při vykopávání mrtvol a při obdukcích a činiti spolu opatření, aby se zamezil a udusil dobytčí mor;

e) přímý zdravotně policejní dozor k ústavům léčitelským a porodnicím v obci se nalézajícím;

f) přímý dohled na mrchoviště a pohodince;

g) podávati politickému úřadu periodické zprávy zdravotní.

Zákonodárství jest zůstaveno, aby ustanovilo i jiné věci zdravotní, o které mají míti obce v přenesené působnosti péči.

V. Zdravotnické úřady:

1. Státní úřady:

a) Vrchní dohled a správu vede ministerstvo vnitra; tomu podřízena jest nejvyšší zdravotní rada (viz čl. Rada zdravotní nejvyšší) a jeden zpravodaj pro zdravotnické záležitosti. V ministerstvu vnitra vykonává nyní zdravotnickou službu: jeden ministerialní rada, jeden odborový rada, jeden ministerský tajemník, jeden ministerský místotajemník a dva ministerští koncipisti; službu zvěrolékařskou: jeden odborový přednosta, jeden zvěrolékařský inspektor a jeden zvěrolékařský koncipista. Ministr vnitra používá zpravodaje pro zdravotnické záležitosti:

α) k vyřizování a spracovávání v obor zdravotnictví spadajících běžných kusů agendy ministerské;

β) k dohledu nad veškerým zdravotnickým personálem a nade všemi zdravotními ústavy, jakož i nad vykonáváním zdravotnických zákonů a nařízení orgány k tomu ustanovenými;

γ) k občasným inspekčním cestám. Referenta pro zdravotnické záležitosti v ministerstvu vnitra a zemského zdravotního referenta jmenuje sám císař.

β) Politické zemské úřady: Zemské zdravotní záležitosti obstarávají zemské pol. úřady a za tím účelem zasedá v sídle každého zemského polit. úřadu zemská zdravotní rada (viz čl. Rada zdravotní zemská). Vedle toho jsou každé politické zemské správě přiděleni i zemští zdravotníci referenti a zemští zvěrolékaři. Chef zemské vlády používá zemského zdravotního referenta:

α) k dohledu nad prováděním zdravotnických zákonů a nařízení orgány k tomu povolanými, k dohledu nad veškerým zdravotnickým personálem země, dotýčnými grémiemi a zvláště veřejnými zdravotnickými orgány, konečně pak nade všemi zdravotnickými ústavy, lázně a léčivé prameny v to počítaje;

β) k určitým občasným od případu k případu nutným objíždkám;

γ) k vyřizování běžných čísel agendy zemské polit. správy, spadajících v obor zdravotnictví a ku spoluúčinkování při dotýčných komissích;

δ) zemský zvěrolékař pověřen chéfem zemské vlády hlavně těmito funkcemi:

αα) aby bděl nad prováděním zvěrolékařsko-policejních zákonů a nařízení;

ββ) aby vykonával určité občasné a od případu k případu nutné objíždky;

γγ) aby spolupůsobil při vyřizování běžných čísel agendy pol. zemského úřadu, spadajících v obor zvěrolékařsko-policejní a účastnil se nutných v tom oboru komisí a

δδ) konečně, aby referoval v zemské zdravotní radě o záležitostech zvěrolékařských.

c) Politickým okresním úřadům přiděleny jsou všechny zdravotní záležitosti, pokud je neprovádí buď samo ministerstvo neb zemské úřady v oboru vlastní působnosti. Okresní pol. úřady mají pravidelně dříve slyšeti znalce. K tomu účelu jsou politickým okresním úřadům přiděleny:

α) ve městech vlastním statutem zdravotnické orgány, dosazené obecním zastupitelstvím;

β) zeměpanští okresní lékaři (viz čl. Lékaři okresní) a je-li potřebno i zeměpanští okresní zvěrolékaři (viz čl. Zvěrolékaři) při okresních hejtmanstvích.

2. Obecní úřady vykonávají zdravotnictví zvláštními orgány. Zemské zákony pro Čechy, Moravu, Halič, Vorarlberg a Dalmacii mají zvláštní ustanovení ohledně dosazování zdravotních komisí, jež jsou orgánem poradním a dobrá zdání podávajícím ve příčině záležitostí zdravotních obcím příslušejících a jako takové mají účel obec v záležitostech zdravotních podporovati a starati se o zlepšení zdravotních opatření; jich složení a obor jich působnosti upraven zvláštním statutem, schváleným zemskou polit. správou. Počet údů statutem stanoven tak, že polovici jich zvolí obecní výbor ze svého středu, druhou pak polovici ze zdravotnických kruhů neb jiných, potřebnými vědomostmi opatřených osob v obci (techniků, chemiků, lékárníků, znalců z oboru školského atd.). Od případu k pří-

padu může komise zdravotní se sesílití přibráním vhodných znalců. Býti údem zdravotní komise jest úřadem čestným, jež sluší zastávati bezplatně. Statut má upraviti otázku úřední doby působnosti komise, způsob a provádění voleb do ní, doplňovací volby a vyměřiti přesný obor její působnosti.

VI. Zákonná schopnost veřejných zdravotních orgánů.

Na základě zmocnění, uděleného nejvyš. rozh. ze dne 7. března 1873 byla vydána minist. nařiz. ze dne 21. března 1873 č. 37 ř. z. tato ustanovení ohledně dosažení stálého postavení ve veřejné zdravotní službě při politických úřadech jako lékař či zvěrolékař: Nutno prokázati se vysvědčením o složení se zdárným výsledkem odbyté zvláštní zkoušky. V každém městě, kde sídlí medicinská fakulta, zřízena pro lékařské i zvěrolékařské zkoušky vlastní zkušební komise. Údové těchto komisí jmenování jsou každoročně k návrhu chéfa zemské vlády ministrem vnitra v porozumění s ministrem vyučování. Zemská polit. správa rozhoduje o připuštění či odmítnutí kandidátů.

Kdo byl připuštěn ku složení lékařské zkoušky, musí prokázati:

a) že na některé tuzemské universitě dosáhl diplomu doktora veškerého lékařství neb doktora mediciny a chirurgie a magistra porodnictví a nabyl i psychiatrických vědomostí;

b) prokázati, že navštěvoval theoreticko-praktické učení o očkování a přednášky o zvěrolékařské policii a nauku o dobytčím moru;

c) prokázati, že nejméně ještě po dva roky službu konal v některé veřejné nemocnici neb v jiné službě spojené zároveň s vykonáváním lékařské praxe neb zaměstnával se aspoň po tři léta lékařskou soukromou praxí. Průkaz o vykonávání tříleté praxe jest vysvědčení, vystavené ve městech s vlastním statutem úředním lékařem a spolupodepsané představeným obce, v ostatních pak obcích vystavené dotýčným představenstvem obce a potvrzené zeměpanským okresním zvěrolékařem. Zkušební komise pro lékařskou zkoušku čítá pod předsednictvím zemského zdravotního referenta neb jiného, pro čas jeho nepřítomnosti ministerstvem vnitra jmenovaného předsedy pět zástupců předmětů zkušebních. Prakticko-lékařský zkušební akt má se provésti ve veřejné nemocnici a v chemické laboratoři.

VII. Právo živnostenské.

Zdravotnictví na poli živnostenském obsahuje přímo nedohlednou řadu předpisů, jež se dělí v tyto obory:

1. Zdravotnické předpisy k ochraně dělnictva: Sem náleží ustanovení živnostenského řádu ohledně normální doby pracovní, ohledně noční práce mladistvého živnostenského pomocného dělnictva, ohledně přestávek v práci a práce přes čas, výhod při zřizování pracoven, ohledně nemocenského a úrazového pojištění dělnictva atd. (viz čl. Pojištění dělníků proti nemoci a Pojištění dělníků proti úrazu).

2. Dalším účelem zákonných předpisů jest ochrana konsumentů oproti živnostníkům v ohledu zdravotním. Předem jest povinností státu bdíti nad tím, aby potraviny přicházely v obchod nefalšovány a dále starati se o to, aby potraviny nebyly míseny s látkami a součástkami, jež zřejmě jsou zdraví lidskému ke škodě. Sem náležejí veškeré předpisy o preparátech používaných při různých požívatinách, k nimž používá se jedovatých či zdraví lidskému škodlivých látek, zvláště pak předpisy o používání jedovatých barev za účelem,

by zboží mělo krásnější formu a lepší vzhled. Dv. dekret ze dne 11. října 1827 sb. pol. z. č. 111 zakazuje natírání látek, jež jsou určeny k nošení na těle, mědí, olovem arsenikem neb jinými zdraví škodlivými nerostnými barvami jakož i tužení a škrobení těchto látek škodlivými látkami.

Podobně zakazuje min. výn. ze dne 1. května 1866 č. 54 používání barev, jež obsahují anilin, kyselinu pikrinovou a pod. k výrobě různých, pro člověka určených potřeb (cirk. dolnorakouské vlády ze dne 20. června 1805 č. 18.398 sl. všeob. pol. zák. r roku 1805, sb. »Lützenau« II str. 38, 39); cukráři, vyrabitelé cukrovinek a perníkáři, kavárníci a všichni vyrabitelé pokrmů nesmí používat nepocíněných měděných či mosazných nádob (za velkého vedra smějí býti nádoby jen železné či porcelánové), mosazných hmoždířů a nevycínovaných měděných či železných váhových misek (min. výn. ze dne 19. října 1848 č. 1183). Cukráři mohou však používat nevycínovaných měděných nádob k vaření karamelu, k výrobě cukrátek, k zaváření ovocných šťáv leč jen dodržují-li přesně podmínek, jak je stanoví min. nař. ze dne 28. srpna 1884 č. 146 ř. z. (min. nař. ze dne 1. května 1866 č. 54 ř. z., nař. ze dne 2. června 1877 č. 43 a ze dne 20. listopadu 1877 č. 105). Zvláštní opatrnost jest předepsána při obchodu se zeleně zbarvenými umělými květinami a součástkami květin, vyrobených v cizině (min. nař. ze dne 7. prosince 1862 č. 92 ř. z.). Místodrž. vyhláška ze dne 22. května 1889 č. 27.125 z. z. dolnorakouského č. 17 zakazuje používat k barvení vajec barev z anilinu neb ze součástek dehtových. Dále vydána nařízení ohledně emailovaných nádob, jež slouží ku přípravě a uschovávání pokrmů a nápojů, jakož i nařízení ohledně upotřebení léků (min. výn. ze dne 6. prosince 1871 č. 11.862 a ze dne 5. června 1888 č. 83 ř. z.).

3. Předpisy o živnostenských provozovárnách. Při zakládání jednotlivých živnostenských podniků má býti ohled brán na veřejné útavy, kostely, školy, nemocnice a soudní budovy. Živnostenský úřad má z úřední povinnosti zkoumati, zda zamýšlený podnik není provázen zdraví škodlivými následky (zápach, prach, neobvyklý hluk a ruch). Rozhodnutími správního soudního dvora bylo opět a opět uznáno, že námitky ohledně obávaného znepokojování a ohrožení sousedstva nejsou povahy soukromoprávní, nýbrž podléhají, poněvadž týkají se všeobecného blaha, volnému uvážení živnostenského úřadu. Mnohé zákonné předpisy vztahují se výhradně ku zvláštním živnostenským podnikům; tak na př. ustanovuje dv. dekret ze dne 7. května 1847 č. 27.549, že při podnicích, jež se zabývají sušením koží, mají býti provozovárny určité vzdáleny od lidských obydlí. Dekret dv. kanc. ze dne 16. listopadu 1826 č. 31.517 obsahuje předpisy ohledně zakládání chemických továren, předpisy jednající o zákazech ohledně svádění tekutin, jež obsahují zdraví škodlivé látky, do veřejných ulic a místností; dle min. nař. ze dne 9. září 1867 č. 11.786 smí se rozpouštětí lůj jen v noci. Starší předpisy zakazují dále ještě porážení a zapichování dobytka řezníky na ulicích neb v masných krámech.

VIII. Řády stavební.

Stavební právo má mezi svými základními ustanoveními příkaz co nejprísněji šetřiti zdravotnických ustanovení při provádění nových staveb. Předně spadají sem ustanovení o zdělání plánů polohových, regulačních a rozdělovacích. Při rozvrhu těchto plánů má býti plně zadost učiněno zdravotním ohledům a jejich schválení přísluší volnému uvážení stavebního

úřadu (roz. spr. s. dv. ze dne 30. dubna 1891 č. 1212 sb. »Budwinski« č. 5925). Totéž platí o stanovení stavební čáry a úrovně pro všechny novostavby, přístavby a přestavby, jež mají býti provedeny při veřejné ulici neb silnici. Ku stavební komisi k ohledání místních poměrů při novostavbě má býti vždy přibrán orgán zdravotní neb veřejně ustanovený lékař a mají býti slyšeny jeho námitky, s ohledem na zdravotní otázku pronesené. Povolení ku stavbě má býti jen tehdy dáno, jestliže není žádné závady z důvodů zdravotních. Stavba nových obydlí a hospodářství či jiných budov v inundačním obvodu řek a potoků jest vázána ze zdravotních ohledů zvláštními předpisy. Stavební úřad má v každém jednotlivém případě rozhodnouti, zda obydlí a místnosti nádvorní, ve stavební plán pojaté, vyhovují všem zdravotním požadavkům. Ve stavebních rádech postaráno předem o dostatečnou ventilaci. Nové stavební řády mají zvlášť to ustanovení, že na nejvyšším místě pod světlíkem mají býti umístěny ve zdi dostatečné otvory větrací, vyustující nad střechou. Pro zřízení kanálů, trativodů (žump) a záchodů jednájí podrobné předpisy, aby těmito stavbami nebyly ohroženy veřejné zdravotní poměry. V místech, kde pro svádění dešťové vody a odpadků zřízeny vlastní hlavní stoky, má býti při všech novostavbách a obnovách, jež pokládati sluší jakoby to byla nová stavba, zřízena kamenná, letovaná či z pálených cihel vyzdřená domovní stoka, pokud ovšem možno ji beze zvláštních obtíží vhodně spojití s hlavní stokou. Stoky, žumpy a hnojiště, mrviště a jímky na močůvku budtež zřízeny uvnitř domů nebo pozemků nepromokavě a to ve vzdálenosti nejméně 6 m. od studní vlastních i sousedových a budtež založeny tak, aby nemohly sousedstvo nikterak obtěžovati. Při zakládání záchodů budiž k tomu hleděno, aby šetřeno bylo zdravotních předpisů; budtež umístěny tak, aby k nim měly náležitý přístup světlo a vzduch a budtež opatřeny rourami k odvádění výparů a zápachu, ústícími nad střechou. Žádáním způsobem nesmějí se umístiti přímo u silnice nebo ulice a při veřejných místech a kde se tu nalézají, budtež odstraněny. Zřízení jam pro pojmnutí a svod výkalů na blízku studní jest absolutně a naprosto nepřijatelným, jakmile nedá se zamezení znečištění studní těch (roz. spr. s. dv. ze dne 21. května 1890 č. 1673 sb. »Budwinski« č. 5328). Posouzení, zda záchody mají s dostatek vzduchu a světla a nešíří-li následkem své polohy pokud možno žádný zápach, zůstaveno jest na základě dobrého zdání znalců volnému uvážení správní správnímu úřadu (roz. spr. s. dv. ze dne 19. prosince 1879 č. 2484 kniha jud. č. 151). Obec jest povinna dáti prováděti časté čistění žump, jež jsou při domech zřízeny na základě kdysi uděleného svolení ke stavbě, aby tak odstraněny byly zdravotní závady (roz. spr. s. dv. ze dne 15. pros. 1892 č. 3855 sb. »Budwinski« č. 6948). Stáje nesmějí býti svými výpary na obtíž místnostem obytným, dlužno je tedy stavěti tak, aby se mohly až nad střechu provětrávati a aby močka dala se zúplna odváděti. Stoky odváděcí mají býti řádně zřízeny a všude, kde kolem vedou uliční stoky, ústiti buď do hlavní stoky uliční nebo do mrviště a žump k domu náležejících. Stavební řád obsahuje dále předpisy o zamezení přílišného vývinu kouře a jím působených škodlivých následcích pro lidské zdraví. Topení rozsáhlejšího způsobu a to zvlášť pro parní kotle musí býti z pravidla opatřeno dle místních potřeb přístroji kouř účinně stravujícími a vůbec budtež při takovém topení komíny zřízeny tak, aby neobtěžovaly kouřem sousedstvo; rovněž jest i postaráno podrob-

nými stavebními předpisy, aby bylo zabráněno příliš velikému vývinu kouře i při obyčejných komínech (viz čl. Komíny). Plynoměry stavěti v místnostech, které zároveň slouží ke spaní, není dovoleno.

IX. Právo vodní.

Voda jako nápoj a prostředek k vaření, jako prostředek k cídění, k mytí a koupání lidí, ku praní šatstva a čistění obydlí jest vynikajícím činitelem ve zdravotnictví. Opatření vody a zvlášť dobré a čisté pitné vody, poskytování zčistěné vody k vaření a jako prostředek pro jiné pokrmy a potraviny tvoří teď jeden z nejdůležitějších úkolů obce. Dalekosáhlého upotřebení dochází dále voda při odstranění výkalů a jiných odpadků; otázka, který způsob svádění výkalů jest nejrationelnější, není dosud ani vědou ani praxí definitivně rozluštěna. Státní moc má povinnost pečovati o ochranu léčivých pramenů; proto má přísně dbáti toho, aby toto odvětví zdravotnictví, pro lidstvo tak důležité, nebylo nikterak a žádným způsobem ohroženo.

Zemské vodní zákony mají ustanovení, že vody ve veřejných vodstvech smí se užívatí ke koupání, praní, napájení atd., zachovává-li se při tom policejních předpisů; sem spadají v první řadě zdravotnicko-policejní předpisy, dle kterých jest zakázáno použitím vody tuto nějak znečistiti. Ohledně soukromých vod obsahuje § 10 říšsk. vodního zákona ustanovení, že nesmí býti ani použitím vody soukromým majitelem způsobeno znečistění vody, jež by mělo vliv na práva osob třetích. Ve shodě s těmito všeobecnými ustanoveními vodního zákona stanoví předpis § 398 tr. z., že ten, kdo do studně, cisterny, řeky či potoka, jehož voda slouží některé obci k pití či k užitku, hodí zdechlinu nějakou, čímž voda ta buď se znečistí či může státi se nezdravou, dopouští se přestupku. Všechna ostatní zdraví škodící znečistění vody, pokud nespádají pod citované záhlaví trest. zákonníka mají býti trestána jako přestupky zákonů, upravujících vodní právo. Jedná-li se o odstranění nečistot z nedostatečně zařízených svodů vody, z domácích studní a pod., má o otázce, kdo jest k odstranění tomu povinen, rozhodnouti politický úřad dle vodního zákona a zvlášť s ohledem na § 10 říšsk. vodního zákona; o modalitách, jak se má povinnost ta vykonati, rozhodují normy stavebních řádů resp. uličních zákonů (roz. min. orby ze dne 15. ledna 1880 č. 10.244). Silně znečistěná, nelibě páchnoucí voda nesmí býti sváděna podél obydlí, zahrad a veřejných cest; má se dále zabrániti škodlivým výparům vodovodů, jež mají býti z pravidla kryty. Zvlášť důležitá jsou opatření ohledně zamezení znečistění vod odpadky, špínou a pod. ze živnostenských a hospodářských podniků. Jedná-li se konečně o povolení nějakého vodního zařízení, má úřad i toho dbáti, kterým směrem mohlo by zamýšlené zařízení ohrožovati veřejné zdravotní poměry a zvlášť zdraví sousedstva a prokáže-li se to nutným, má přivolati k dotýčným komisionelním ohledáním i zdravotnické orgány.

X. Vodní zdravotní policie.

Vodní zdravotní policií rozumí se souhrn všech zákonných předpisů k tomu čelících, aby voda pro lidské zdraví byla učiněna a zachována užitečnou; s druhé strany zahrnuje vodní zdravotní policie všechny normy mající za úkol, aby vždy bylo zabezpečeno dostatečné množství vody k užitku se hodící. Příslušné zákonné předpisy jsou obsaženy dílem v zákonech vodních a z velké části též v zákonech o zdravotnictví.

1. Policejní předpisy zdravotní vodních zákonů:

a) Vlastník vody soukromé nesmí způsobiti užíváním vody žádné porušení práv cizích znečištěním vody (§ 10 říš. zák. vod.). Znečiští-li kdo vodu způsobem zdraví škodlivým, tresce jej, pokud nejde o přestupek dle ob. zákona trestního, politický úřad peněžitou pokutou od 5 do 150 zl. nebo vězením od 1 dne do 1 měsíce (§ 71 zem. zák. vod. pro Čechy, §§ 65 a 68 zák. pro Bukovinu, § 48 pro Krajinu, § 64 pro Dolní Rakousy, §§ 64 a 67 pro Štýrsko a § 70 všech ostatních zem. vod. zákonů). Zejména jest zapověděno sváděti do veřejných vod znečištěné tekutiny, lidské a zvířecí odpadky, popel, smetí, výkaly a pomyje. (Srv. výn. česk. míst. ze dne 24. září 1892 č. 114.706 č. 64 z. z.).

b) V případě pilné potřeby vody může místní policejní úřad resp. starosta ohrožené obce učiniti za účelem dočasného použití vod soukromých a veřejných v zájmu veřejném příslušná opatření a tato opatření ihned dáti vykonati (§ 34 zem. zák. vod.; srv. též § 35 a v zák. pro Čechy, § 30 pro Bukovinu, § 20 pro Krajinu, § 33 pro Dolní Rakousy a § 29 pro Štýrsko). Rovněž může politický úřad v takovýchto případech povolit prozatímně zřízení vodovodu, byla-li dána záruka za možnou škodu tím způsobenou (výn. min. orby ze dne 10. září 1880 č. 9636).

c) Pečovati o opatření vody jest ve smyslu obecného zřízení úkolem obcí a osad (§ 35 zem. vod. zák., § 36 a u. zák. pro Čechy, § 31 pro Bukovinu, § 30 pro Štýrsko). Ke stížnosti, že nově vznikající část osady není dostatečně opatřena vodou, jest legitimována toliko obec (roz. ze dne 5. července 1894, sb. »Budwinski« č. 8014).

2. Jinaké předpisy zdravotní policie:

a) Říšský zákon zdravotní ze dne 30. dubna 1870 č. 68 ř. z. v § 3 lit. a ustanovuje, že provádění předpisů zdravotní policie ve příčině vod tekoucích i stojatých, jakož i ve příčině vody pitné a užitkové náleží v obor samostatné působnosti obcí.

b) Dle stavebních řádů má býti při nových stavbách postaráno o zdravou pitnou vodu pokud možná zřízením vlastní studně. Odpadní voda nesmí ústíti do ulice; domácí studny musí býti dobře ohraženy. Žumpy a jámy pro hnůj, jakož i záchody buďtež umístěny v přiměřené vzdálenosti od studny a takovým způsobem opatřeny, aby z nich pro sousedstvo nevznikla žádná škoda.

c) Trestní zákon stíhá znečištění studní, cisteren, řek a potoků, jichž vody se užívá v některém místě k pití nebo ku vaření, jako přestupek; zejména dopouští se přestupku, kdo hází do těchto vod mrtvá zvířata nebo vůbec cokoli, čím voda může býti znečištěna nebo zdraví škodlivou učiněna (§ 398 tr. z.). Za »místo« ve smyslu těchto ustanovení pokládají se i samoty, dvory, zámky a pod. I praní a máchání prádla spadá pod tuto trestní sankci; rovněž stačí ke skutkové povaze těchto přestupků i abstraktní možnost znečištění vody (plen. roz. kas. s. dv. ze dne 20. března 1894 č. 2805). Srv. též čl. Policie zdravotní.

XI. Zákon o dárství školské.

Říšský školský zákon ze dne 14. května 1869 č. 62 ř. z. obsahuje v § 63 ustanovení, že každá škola musí míti zdravotnickým požadavkům přesně vyhovující školní místnosti. Min. výn. ze dne 9. června 1873 č. 4816 věstn. č. 73 vydána byla zvláštní zdravotnictví se týkající ustanovení o zařízení školních budov pro školy obecné a měšťanské, jež se většinou ob-

dobně vztahují i na jiné školní budovy a tedy zvláště na ony středních ústavů. Nejpodstatnější z těchto ustanovení jsou: Školní budova má míti polohu pokud možná volnou, vhodné okolí, příjemný a pohodlný přístup, ve všech částech dosti prostornosti a světla a vzduchu; státi má na suchém místě. Staveniště nemá býti zvoleno v sousedství bažin a jiných stojatých vod, hřbitovů a mrvišť ani na blízku hlučných náměstí a ulic, živností se hřmotem pracujících i živností, jež vydávají nepříjemné a zdraví škodlivé zápachy, aniž tam, kde by mohlo zdraví býti ohroženo. Veškeré chodby budtež světlé a bez průvanu, však přece takové, aby dle potřeby v každé době rychle mohly býti provětrány. Podlaha budiž rovna a husta. Musí býti postaráno, aby každá učební síň byla náležitě vzdušna. Každá lavice musí býti tak zařízena, aby bylo jí umožněno pohodlné psaní za mírného sklonu těla do předu a bylo v ní zároveň možno pohodlně státi. Pro každé dítě má býti zřízeno účelné opěradlo v zadu lavice. Stolní plocha má býti náležitě od oka vzdálena. Lépe jest dáti přednost lavicím s dvěma než s více sedadly. Záchody umístěny budtež ve přístavku, který krytou chodbou jest spojen se školou, nebo budtež ze vnitř budovy aspoň tak odstraněny, aby byly v části zvláště vystavené a oddělené; při volbě místa budiž hleděno ke směru převládajících větrů. Každá školní budova budiž opatřena dobrou pitnou vodou. Jestli možno, přiváděti po školy vodovodem dobrou pramenitou vodu, budiž tak učiněno. Pissuoiry opatřeny budtež pokud možná plynoucí vodou. Nelze-li do školy zavéstí vodovod, má se založiti krytá studně a to tak, aby nebyla v bezprostřední blízkosti žump a hnojišť a aby bylo odstraněno a vyloučeno každé poškození její pitné vody. Každá školní budova měž dle možnosti tělocviční sál patřičné velikosti, jež lze vytápěti. Na náležité používání ventilačních zařízení má učitel zvláště hleděti. Školní světnice, schody a chodby mají býti pravidelně denně meteny a čistěny. Rozsáhlejší čištění celé školní budovy, natírání stěn a pod. má býti provedeno o hlavních prázdninách. Vlhké a zamazané části oděvu, deštníky a pod. mají býti, pokud možno odkládány mimo školní světnici. Zrak dítěte má býti mezi vyučováním co nejpečlivěji a nejopatrněji chráněn a proto má učitel všeho využítkovati, co se mu zdá vhodným k dosažení tohoto cíle. K ochraně proti oslňujícímu světlu slunečnímu má učitel vždy vhodně použití okenních záclon a zvláště toho dbáti, aby bylo zamezeno tomu, by světlo dopadalo do školní světnice ze dvou protivných stran; při takovémto osvětlení nesmí se probíratí žádný předmět, který namáhá zrak. Při chůzi a stání má býti žádáno od žáků rovné a přímé a netrpěno malátné a ochablé držení těla. Při ústním vyučování, kde žáci buď pouze naslouchají neb odpovídají a neužívají učebních pomůcek, má žák seděti rovně, tak aby přímka páteře byla svislá a záda byla v kříži pohnuta. Kde to možno, má se vždy vhodně střídati sezení v lavicích s volným stáním ve volném prostoru světnice. Každého učitele povinností jest obeznámiti se se základními pravidly zdravotnictví a znalostí těch používati nejenom tam, kde na školní mládež přímo působí, nýbrž působiti i k tomu, by i v domácnostech děti byly vhodně živeny a tak bylo dbáno a šetřeno všeho, co náleží ku správné tělesné výchově školní mládeže v době školní povinnosti. Úkolem učitelovým jest řídití nejen duševní, nýbrž i tělesný všestranný a harmonický rozvoj každého jednotlivého žáka a vždy si v paměť nově přiváděti onu starou pravdu, že jen ve zdravém těle sídlí zdravá duše. Minist. nařízením

ze dne 10. dubna 1883 č. 21.063 věst. č. 13 jsou správy škol učiněny zodpovědnými za to, aby při vytápění školních světnic vždy bylo toho dbáno, by maximum teploty nepřestoupilo nikdy 15 stupňů dle Réaumura a aby bylo docíleno stálé teploty nejméně 13tistupňové. V zemích, kde nejsou aktivovány u okresních školních úřadů stálé komise pro školské zdravotnictví, má býti v souhlasu s politickou zemskou správou postaráno o to, aby ve všech záležitostech týkajících se školského zdravotnictví, projednávaných okresní školní radou, byly vyslechnuty rady a pokyny zdravotnických orgánů a aby orgány byly vyzvány věnovati při svých služebních objížďkách v okrese pozornost i zdravotnímu stavu škol a udávati školní radě ony nedostatky a vady, jež v tom směru postřehli a jimž pak ihned má se náležitě odpomoci.

XII. Veřejné ústavy.

Jest nepopíratelno, že při veřejných ústavech, resp. při zakládání a zřizování jich musí se zdravotním požadavkům ještě daleko více vyhovovati než při jiných soukromých budovách a obydlích, poněvadž zde veřejné zdravotní zájmy jeví se býti dvojím směrem lehko ohroženy a to jednak ohledně oněch osob, pro něž jsou veřejné ústavy zřízeny a jednak pro obyvatele dotyčného místa. Nemocnice, blázince, trestnice, chudobince, kasárny atd. nemají tedy z pravidla zbudovány býti právě v nejživějších a nejhustěji zalidněných částech obce; k jich zakládání mají býti vyhledávány prostranné ulice, veliká volná náměstí neb málo zastavená prostranství. Čištění, zřízení stok, záchodů, ventilací, udržování čistoty v takovýchto veřejných ústavech, to vše vyžaduje daleko pečlivějšího opatření a důkladnější péče než při každé jiné budově. Právem vzmáhá se ve velikých městech oposice proti stavění kasáren a trestnic a proti zakládání velkých nádraží v nejbližší blízkosti měst a z ohledu na veřejné zdravotnictví musí se opravdu též oposici té vyhovovati.

XIII. Právo celní.

Vláda jest zmocněna omeziti cestou nařizovací obchod určitým zbožím a to na základě veřejných a zvláště zdravotních ohledů (odst. 2 čl. VI. celního zák. ze dne 25. května 1882 č. 47 ř. z.). Prováděcí nařízení k citovanému zákonu vypočítává celou řadu předmětů, které jsou ze zdravotních ohledů bez ohledu na množství jen u hlavních celních úřadů a jen proti povolení politické vrchní zemské správy korunní země, ve které bydlí ten, kdo se o koupi zboží uchází, podrobeny vyclení z dovozu a to zvláště: sušené, barvami natřené ovoce, zdraví škodlivými preparáty pomalované děcké hračky, látky barvené preparáty obsahujícími arsen, týmiž preparáty barvené umělé květiny a mn. j. Dovoz připravených léčiv a kosmetických prostředků, nejsou-li dováženy pro lékárníky, nýbrž pro soukromé osoby, musí býti zvláště vždy písemně povolen příslušným zemským úřadem, vyjma malých dávek, jež cestující ku vlastní potřebě s sebou si vezou nebo nesou. Dovoz kaprlat a zavařených zeleniny a zavařených plodů (Mixed pickles) vázáno je splněním ustanovených policejních podmínek. Malé množství připravených léčiv, jež od osob cestujících v celním okrese z ciziny jsou objednána pro jich vlastní potřebu neb které osobami cestujícími jsou z cizozemska s jich cestovními potřebami napřed poslána či za nimi expedována, smějí býti vpuštěna resp. vydána jen proti předložení písemného povolení příslušného politického úřadu a po zaplacení celního poplatku (výn. min. financí ze dne 19. května 1885 č. 14.209).